

Stockholm 2021-02-05

Utbildningsdepartementet
Forskningspolitiska enheten
103 33 Stockholm

Remissvar gällande betänkandet *Papper, poddar och ... Pliktmateriallagstiftning för ett tryggt källmaterial* (SOU 2021:32)

Sveriges hembygdsförbunds (SHF) är riksförbund för drygt 2 000 hembygdsföreningar organiserade i 26 regionala förbund. Hembygdsrörelsen förenas i ett intresse för kulturarvet i alla dess former. Föreningarna ger årligen ut omkring 500 böcker om lokalhistoria samt en uppsjö av småskrifter. Föreningarna publicerar sig även på hemsidor och i andra digitala kanaler och medier.

SHF välkomnar utredarens förslag till en mer tidsenlig pliktexemplarslag och de förordningar som följer av lagen. Förslaget till förtydligande av syftet med pliktinsamling är också nödvändigt och bra. Med hänsyn till de senaste decenniernas explosion av nya medier och ökade möjligheter för var och en att publicera sig är det helt nödvändigt med förändringar av gällande lagstiftning och därtill hörande regelverk för att förbättra möjligheterna till bevarande och tillgängliggörande av kulturarvet för framtiden.

Våra synpunkter

I likhet med Svenska Arkivförbundets yttrande, anser SHF att förslagen till begränsning av antal pliktexemplar till endast två fysiska skrifter riskerar att bli alltför långtgående. Mot bakgrund av att alla frågetecken rörande digitaliseringen av kulturarvet och hur det ska finansieras är det centralt att det också finns flera fysiska kopior att tillgå. Att begränsa insamlingen till två fysiska exemplar är otillräckligt för att möta efterfrågan från forskningen. Vi anser därför att Svenska arkivförbundets förslag om fem pliktexemplar som distribueras via KB till länsbibliotek över landet är värt att ta i beaktande.

Gällande betänkandets förslag om pliktlagens omfattning vill vi peka på de utmaningar som våra föreningar har för att uppfylla pliktlagen. Föreningarnas bidrag till kulturarvet är betydande. De förvaltar 25 000 hyllmeter arkivhandlingar och därtill miljontals fotografier. De gör kulturarvet tillgängligt både genom aktiviteter för medlemmar och allmänhet och genom en strid ström av publikationer. Enligt vår statistik uppgår endast utgivningen av böcker om lokalhistoria till ca 500 titlar varje år. Dessa produceras i regel ideellt i små upplagor för en lokal publik och finansieras till större delen av medlemsavgifter. Det är vanligt med tryck utomlands eller genom print-on-demand. Utgivningen är ett uttryck för hembygdsrörelsens

starka intresse för att göra kulturarvet tillgängligt och därmed också bidra till det offentliga samtalet.

En allmän synpunkt är att de olika bestämmelserna för pliktleverans kommer att vara svåra att tillämpa för många. Det ideella föreningslivets villkor medför flera utmaningar som på olika sätt påverkar uppfyllande av pliktbestämmelserna, i synnerhet skyldigheten att på eget initiativ lämna pliktexemplar. Ofta finns ett stort beroende av enskilda individers insatser vilket påverkar kontinuitet och kunskapsöverföring inom föreningen när dessa avslutar sitt engagemang. Man arbetar i regel också i små ekonomiska omständigheter vilket kan påverka beredvilligheten att uppfylla bestämmelserna. Förslaget att leverans av material ska ske via nätverk i stället för databärare är bra, men vi befarar att det ställer än högre krav på föreningens kunskaper och resurser som kan vara svåra att uppfylla (många av våra medlemmar är t ex verksamma i områden dit bredbandsutbyggnaden ännu inte nått). Det är därför av stor vikt att Kungl. Biblioteket har resurser att bedriva ett aktivt informationsarbete om pliktlagens betydelse för kulturarvet som tillgodoser även ideella föreningars behov av kunskap och vägledning.

Vi hoppas att Kungl. Biblioteket kan se Sveriges hembygdsförbund som en partner för riktade informationsinsatser som hjälper våra många föreningar att uppfylla pliktlagen och möta dess tillämpning. Då kan också samverkan mellan myndigheten och det civila samhället utvecklas till nytta för vårt gemensamma kulturarv.

För Sveriges hembygdsförbund

Jan Nordwall, generalsekreterare.